

Rigdom og veje til Gud i afrikansk karismatisk kristendom - Hokus pokus eller kristen materialitet?

Lauterbach, Karen

Published in:

Arken. Tidsskrift for studerende ved Det Teologiske Fakultet, København

Publication date:

2019

Document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Citation for published version (APA):

Lauterbach, K. (2019). Rigdom og veje til Gud i afrikansk karismatisk kristendom - Hokus pokus eller kristen materialitet? *Arken. Tidsskrift for studerende ved Det Teologiske Fakultet, København*, 167.

Rigdom og veje til Gud i afrikansk karismatisk kristendom – Hokus pokus eller kristen materialitet?

Af lektor, ph.d., Center for Afrikastudie Karen Lauterbach

ARKEN 167 // Rigdom og veje til Gud i afrikansk karismatisk kristendom – Hokus pokus eller kristen materialitet?

I efteråret 2017 viste DR en udgave af Horisont om 'Ghanas pengepræster'. Dokumentaren fokuserede på den kontroversielle ghanesiske præst Daniel Obinim og hans sammenblanding af penge, religion og mirakler. Obinim lover meget. Han kan helbrede de lamme og de syge, kurere impotens, og skaffe uendelige mængder af rigdom. Han kan bevæge sig fra den fysiske verden til den spirituelle verden og hævder at have mødt og talt med englen Gabriel. Det er dog ikke gratis at få adgang til Obinims spirituelle evner; det koster og mange er villige til at betale for helligt vand, håndspålæggelse og Obinims bønner. I sin offentlige fremtræden lægger præsten ikke skjul på sin rigdom; han kaster gerne om sig med pengesedler og viser sine dyre biler og smykker frem. Obinim er et ekstremt, men ikke enestående, eksempel på denne variant af fremgangsteologi. Der findes et hav af mirakelpræster i Kenya, Nigeria og Sydafrika for blot at nævne nogle enkelte lande.

Under udarbejdelse og forud for visningen af dokumentaren havde jeg en række samtaler med journalisten bag Jakob Krogh. Vi talte blandt andet om, hvorfor han havde valgt den mest spektakulære og kontroversielle præst i Ghana og hvordan han i dokumentaren kunne undgå at fremstille de ghanesere som følger Obinim som irrationelle og hjernevaskede. Jakob Krogh fandt en fin balance, da dokumentarens fokus var at søge svar på, hvorfor så mange ghanesere følger præster som Obinim, og samtidig

undersøgte, hvordan Obinim opfattes bredere i det ghanesiske samfund. En af forklaringerne på Obinims succes og popularitet er, at han prædiker og taler om folks liv her og nu og de usikkerheder og begrænsede muligheder, der er en del af mange ghaneseres hverdag. Derudover sammenkobler han og andre lignende præster, kristendommen med traditionel ghanesisk tro på ånder og helbredelse. Grænserne for hvad der betragtes som kristendom og hvad der anses som traditionel afrikansk religion er ikke mejslet i sten. Grænserne er foranderlige og sammensmeltninger af de forskellige religioner fremkommer til stadighed i nye udgaver og fortolkninger, som de har gjort det siden missionskristendommens møde med andre former for religiøs tro og praksis.

Dokumentaren efterlader os med spørgsmålet om, hvorfor folk kommer i Obinims og andre lignende præsters kirker. Er disse ghanesiske medlemmer særligt blåøjede og tryllebundne? Og giver det overhovedet mening at tale om denne sammenblanding af mirakelmageri og penge som kristendom? Reaktionen på dokumentaren var klare i mæglet. Der er her tale om det rene hokus pokus, lød det. En misforstået form for kristendom og ”et klassisk mislykket forsøg på at gøre tro og spiritualitet til et instrument for succes og fysisk helbred” som Dansk Missionsråds generalsekretær Jonas Adelin Jørgensen udtalte på rådets Facebookside. Han forklarede videre, at folks motivation for at komme i disse kirker er deres

“*En af forklaringerne på Obinims succes og popularitet er, at han prædiker og taler om folks liv her og nu og de usikkerheder og begrænsede muligheder, der er en del af mange ghaneseres hverdag.*”

søgen efter økonomisk og fysisk sikkerhed. Arbejdet for at opnå den slags sikkerhed bør ske gennem social udvikling, hvori kirkerne også spiller en rolle, men altså ikke gennem spirituel praksis med et materielt udtryk. Derfor talte Adelin Jørgensen og andre om en misforstået og forkert form for kristendom.

Det er ikke kun blandt et dansk publikum, at Obinim og andre lignende præsters kristendom anses for kontroversiel. Disse præster er anledning til stor debat og anklager om fupmageri også i en ghanesisk kontekst. Som dokumentaren viste, er der mange både teologer og lægfolk, der forholder sig kritisk til Obinims praksis. Men selvom det er et udbredt synspunkt, på tværs af kontinenter, at vi her har at gøre med en charlatan eller falsk præst, så er der ikke nødvendigvis sammenfald i de kriterier man anvender, når en præst vurderes at være falsk eller oprigtig. Det er derfor interessant at dykke nærmere ned i, hvilke moralske, teologiske, og forståelsesmæssige afgrænsninger, der er på spil og som sættes på spil, når man argumenterer for

en præsts falskhed eller oprigtighed. En vigtig forudsætning for en sådan undersøgelse er, at den kontekstualiseres og anskues med et historisk blik. Adelin Jørgensens udtalelse, som er en holdning, der deles af mange i en protestantisk kontekst, peger på det problematiske i at gøre brug af religion til opnåelse af succes og penge, og at man ved selv at give generøst i kirken kan udøve indflydelse på Guds handlinger og velsignelser. Synspunktet afspejler en kristendomsforståelse, der prioriterer det immaterielle over det materielle og hvor det materielle ingen religiøs betydning har i sig selv. Minna Opas og Anna Haapalainen påpeger i bogen *Christianity and the Limits of Materiality* at et særligt protestantisk rationelt analytisk blik har medført en forskydning til fordel for det immaterielle (tro) i studier af for eksempel karismatisk kristendom rundt omkring i verden. Dette har medført at andre aspekter af kristendommen såsom det materielle, det sanselige, det kropslige, det udtryksfulde, har fået meget lidt opmærksomhed og er blevet reduceret til sekundært i forhold til det immaterielle og den indadvendte tro.

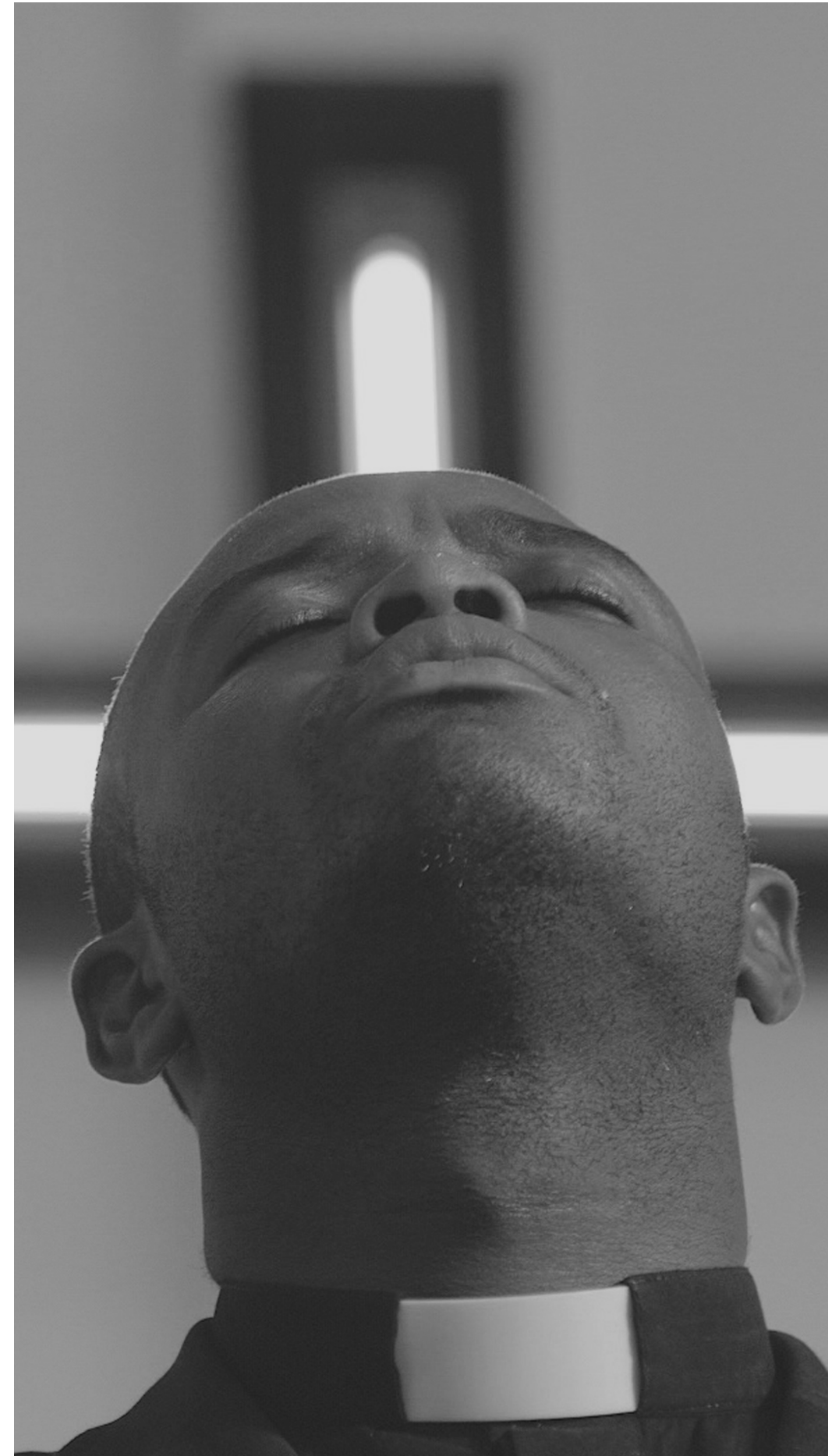
Antropologen Ilana van Wyk har beskæftiget sig indgående med fremgangsteologien i Sydafrika, hvor den har været en hastigt voksende bevægelse de sidste tyve år. Her blev profeten Bushiri og hans kone for nyligt arresteret på grund af mistanke om svindel og hvidvaskning af penge. Ligeledes har den sydafrikanske præst Alph Lukaus video, hvor han vækker en død mand til live, fået beskyldninger om snyd til at blusse op. Flere har i de sydafrikanske medier krævet, at regeringen griber ind over for disse falske præster og beskytter befolkningen. Van Wyk har i sit antropologiske arbejde fokuseret på de folk, der er medlemmer i de fremgangsteologiske kirker og argumenterer for, at de hverken er naive eller særlige ofre. Ligesom andre steder på det afrikanske kontinent, hvor bevægelsen er fremherskende, finder hun, at disse kirker forklarer og håndterer fattigdom og usikkerhed religiøst. Det vil sige, at det ikke som vi så ovenfor, kun er løsningen på disse problemer, der finder et religiøst udtryk, men også forståelsen af dem og lokaliseringen af deres årsag. Det er for eksempel vigtigt at bekæmpe og beskytte sig imod dæmoner og onde ånder, som kan blokere for eller ligefrem modarbejde ens succes i livet. Van Wyk understreger derfor, at vi ikke her har at gøre med særligt naive eller uuddannede sydafrikanske kristne. Der er i stedet tale om mennesker, der har et pragmatisk forhold og tilgang til deres religion. Man søger den præst, der på bedste vis kan beskytte en mod onde spirituelle kræfter og som har vist sig samtidig at kunne fremme opnåelse af materiel velstand. Og man flytter sig gerne hen til den præst, man vurderer til at have de bedste evner.

Pointen er, at vi her har at gøre med en variant af kristendommen (og som forekommer i mere eller mindre ekstrem grad) som kobler tro og materialitet på en ganske anden måde, end i den luthersk-evangeliske kristendom vi kender og praktiserer i Danmark. Her er materialitet ikke sekundær til troen på Guds velsignelse. Det materielle og det immaterielle er ikke hinandens modsætninger, men skabes af hinanden. Både det materielle og det immaterielle er

konstituerende for den kristne tro og for det kristne liv. Ønsket om og opnåelse af rigdom anses ikke i udgangspunktet som uforenelig med kristendommen.

For at forstå sammenhængen mellem det materielle og det immaterielle i afrikansk karismatisk kristendom (som er meget mere end Obinim og andre lignende præster) er det væsentligt at se på denne sammenhæng med et kontekstuel og historisk blik. Opfattelsen af, hvad der er normativt rigtigt eller forkert er ikke konstant, men udsættes til stadighed for redefinering og nye afgrænsninger. Derfor, og det er en helt central pointe, giver det ikke mest mening at forstå Obinim og andre lignende præsters variant af fremgangsteologien, først og fremmest i lyset af den reformatoriske protestantiske kristendom. I det lys vil den ikke kun fremstå korrump, men også som en slags ikke-kristendom. Hvis vi derimod betragter den i dens historiske og kontekstuelle sammenhæng kan vi se, som også van Wyk påpeger, at disse præsters kristendom nok er kontroversiel og også her under anklage for at være falsk, men samtidig, at den er en ekstrem variant af en mere bredt anerkendt kristendomsopfattelse, der kobler det materielle og det immaterielle. Det er altså ikke denne kobling i sig selv, der i en sydafrikansk eller ghanesisk kontekst, oftest anses som problematisk. Men derimod måden, hvorpå det materielle forvaltes eller opnås. Derudover er det ikke usædvanligt, at der i forskellige retninger af kristendommen er en kobling mellem det materielle og det immaterielle. Dette er altså ikke unikt for fremgangsteologien i dens mange afskygninger, men del af en længere tradition, hvor kristendommen også opfattes og udleveres materielt. Van Wyk nævner tidligere sydafrikanske kristnes reaktion og svar på missionærernes kristendom, som et historisk eksempel på dette. Og afskriver man denne kobling mellem det materielle og det immaterielle, afskriver man også hovedparten af kristendommens historie.

Opfattelsen af fremgangsteologien som problematisk og som udtryk for en falsk form for

Billedet fra DRs TV-serie 'Ghanas pengepræster'

“Folk vurderer en præsts rigdom til at være illegitim, hvis den er opnået gennem salg af religiøse ydelser, fordi der her er tale om en tvungen form for udveksling. Hvis en præst rigdom derimod kommer gennem modtagelse af gaver som udtryk for folks taknemmelighed, er det en legitim form for velstand, fordi den er frivillig og kommer af hjertet.”

kristendom forudsætter derudover ofte, at folk opererer inden for et afgrænset og veldefineret trossystem. Men dette kan ikke tages for givet, dels fordi kristendom i afrikanske kontekster (og formentlig over det meste af verden) ikke primært defineres dogmatisk, men snarere pragmatisk og handlingsorienteret, og dels fordi de fleste mennesker ikke agerer ensidigt ud fra et enkelt moralsk (kristent) værdisæt. Den måde folk akkumulerer og redistribuerer velstand er i

høj grad et moralsk spørgsmål. Folk orienterer sig derimod ud fra en kombination af moralske principper, der informerer, hvordan udveksling og transaktioner med Gud og med andre mennesker bør udfoldes. Hvis man anskuer denne teologi som noget præ-eksisterende, der overføres fra en kontekst til en anden, fokuserer man i høj grad på selve trossystemet og overser de måder, hvorpå selve udvekslingen og forholdet mellem det materielle og det immaterielle konstitueres.

I min egen forskning i karismatisk kristendom og velstand i Ghana har jeg netop fokuseret på, hvornår præsters velstand opfattes som legitim og hvornår den opfattes som illegitim. Her er det kontroversielle ikke at præster har rigdom og udstiller den offentligt. En af de moralske brudflader er derimod om denne rigdom er opnået på grund af grådighed eller på grund af altruisme. Folk vurderer en præsts rigdom til at være illegitim, hvis den er opnået gennem salg af religiøse ydelser, fordi der her er tale om en tvungen form for udveksling. Hvis en præst rigdom derimod kommer gennem modtagelse af gaver som udtryk for folks taknemmelighed, er det en legitim form for velstand, fordi den er frivillig og kommer af hjertet. En kvindelig præst ræsonnerede, at hvis man forhindrer folk i at give penge i kirken, ville det være amoralsk, fordi man samtidig forhindrer dem i at modtage Guds velsignelse, men også at udfolde sig og vokse som kristne mennesker. Her ses udvekslingen med Gud ikke kun som materialitet, men også som indgåelse af en relation, som er et vigtigt element i at være kristen. Et andet moralsk dilemma, der ofte har været bragt frem, er spørgsmålet om skuffelse og vildledelse når præsten lover folk guld og grønne skove og de så ikke får det. Er dette ikke et bevis for at præsten er falsk og vil det ikke få folk til at forlade kirken? En sådan antagelse forudsætter en utilitaristisk læsning af folks tro og religiøs praksis. Det er ikke givet, at fordi en præst konkret lover en bil eller mange penge, at det så konkret er det folk forventer at få. Det præsten lover kan også symbolisere håb og muligheder og blive opfattet på en mere universel måde. Derfor kan uindfrie løfter ikke altid tolkes som udtryk for falskhed, men løfterne (indfrie eller ej) kan være en abstrakt måde at håndtere usikkerhed og fattigdom på.

På denne måde bliver fremgangsteologien et sted, hvor idéer og praksis omkring religion og velstand kan undersøges og hvor det, der debatteres og udfordres, viser os de ændringer og nye grænsedragninger der sker i spørgsmålet om, hvad der er legitim og hvad der er illegitim

opnåelse af velstand i afrikansk karismatisk kristendom. Et sådant ærinde er indlysende ikke teologisk normativt, men snarere en måde, hvorpå vi kan skabe viden omkring og søge at forstå, hvad det er, der er på spil, når afrikanske præster lover velstand og indgår i udvekslingsrelationer med både Gud og deres medlemmer. For dette handler ikke kun om opnåelse af penge, det handler i lige så høj grad om at indgå i sociale relationer. Vi må derfor spørge os selv, hvad det er vi misforstår eller helt undgår at forstå, når vi først og fremmest læser denne form for kristendom som falsk og som hokus pokus? Som afrikanist har jeg argumenteret for et fokus på de interne forståelsesrammer og grænsedragninger i kombination med en kritisk empatisk tilgang; et fokus som kan blive beriget af en hjælpsom dialog med teologi.